

UNIVERSITEIT VAN AMSTERDAM

With innovative tools for bargaining support in the commerce sector

Supported by the European Commission - Industrial Relations and Social Dialogue Program (nr VP/2015/004/0012)

March 2016 – March 2018

BARCOM: Analyse van CAO-resultaten in de handel - met innovatieve tools voor Europa¹

BOX 1

Collectieve onderhandelingen zijn een belangrijk instrument in loonvormingsprocessen, maar het ontbreekt aan empirische gegevens. Er is weinig bekend over wat er precies is overeengekomen in collectieve onderhandelingen. Weinig landen onderhouden databases met gecodeerde informatie over CAO's; en tussen landen zijn overeenkomsten gecodeerd voor verschillende onderwerpen en niveaus van detail. Pogingen om onderhandelingsresultaten op EU-niveau te vergelijken worden belemmerd door een gebrek aan systematische gegevensverzameling. Sociale partners ervaren een toenemende behoefte aan vergelijkingen tussen landen, vooral vanwege het toenemende belang van buitenlandse investeringen in EU-lidstaten. Daarom hebben de Europese sociale partners, UNI Europa en EuroCommerce, behoefte uitgesproken voor een onderzoek naar de inhoud van CAO's waarover hun

¹ Disclaimer: The information and views set out in this report are those of the author(s) and do not necessarily reflect the official opinion of the European Union. Neither the European Union institutions and bodies nor any person acting on their behalf may be held responsible for the use which may be made of the information contained therein.

leden op nationaal niveau hebben onderhandeld. Het BARCOM-project kon aan deze informatiebehoefte voldoen. De onderzoeksinstituten AIAS, CELSI en EUBA hebben hun krachten gebundeld voor het verzamelen, coderen en analyseren van 140 CAO's in de handel in 28 EU landen, ongeveer vijf per land. Het bleek dat het project 121 CAO-teksten kon verzamelen, omdat in sommige landen geen of zeer weinig overeenkomsten konden worden gevonden. Alle CAO's zijn geüpload en gecodeerd in een bestaande online coderingsschema van geassocieerde partner WageIndicator Foundation (WIF) en online gepost op de website van die partner. De database van gecodeerde CAO's maakt statistische analyses mogelijk waarbij onderwerpen en landen met elkaar zijn vergeleken. Het project is aangevuld met een onderzoek naar de grote verschillen in sectorale arbeidsverhoudingen, die nodig zijn voor een juiste interpretatie van verschillen tussen landen. Het onderzoek heeft geresulteerd in drie rapporten en in 28 één-pagina-één-land rapportages, waarin de resultaten van het onderzoek worden samengevat. De onderzoeksresultaten werden besproken tijdens het BARCOM conferentie in Brussel (28/02/2018), die werd bijgewoond door 75 deelnemers van sociale partners en onderzoekers uit 18 EU-landen en 2 geassocieerde landen.

Alle projectinformatie is gratis te downloaden van

<https://wageindicator.org/main/Wageindicatorfoundation/projects/barcom>

Alle overeenkomsten en hun codes zijn online geplaatst op <https://wageindicator.org/main/labour-laws/collective-bargaining-agreements/collective-agreement-database-per-country-1>

BOX 2

De algemene doelstelling van BARCOM was om de deskundigheid op het gebied van arbeidsverhoudingen in de handelssector (detail- en groothandel) te verbeteren door een innovatieve aanpak om de inhoud van collectieve overeenkomsten te analyseren, en dit te relateren aan de sectorale arbeidsverhoudingen in de EU landen, resulterend in drie algemeen beschikbare publicaties. Deze algemene doelstelling was onderverdeeld in vijf specifieke doelstellingen en alle vijf doelen werden bereikt tijdens de implementatie:

- 1) Bijdragen aan de expertise van sociale partners in de handelssector in 28 EU-lidstaten met betrekking tot hun CAO-onderhandelingen, door onderhandelingsresultaten te vergelijken tussen de verschillende landen.
- 2) Onderbouwing van deze analyses door 140 collectieve overeenkomsten in de handelssector te verzamelen (gemiddeld 5 overeenkomsten per land, in totaal $5 * 28 = 140$) en door de inhoud van deze overeenkomsten te coderen voor meer dan 200 variabelen, met behulp van de online-coderingsschema van partner WageIndicator en door kenmerken van de sectorale arbeidsverhoudingen in elk land te verzamelen.
- 3) Analyse van de gecodeerde CAO's en de sectorale arbeidsverhoudingen, met de nadruk op (a) de onderwerpen die zijn afgesproken, inclusief de loon- en andere aan beloning gerelateerde clausules; (b) of een bredere onderhandelingsagenda is overeengekomen; (c) of de clausules binnen overeenkomsten zijn geclusterd; (d) of de clausules verband houden met de sectorale arbeidsverhoudingen.
- 4) Het stimuleren van debatten tussen werkgeversorganisaties en vakbonden in de handelssector over de resultaten van het onderzoek, een en ander in een afsluitende conferentie van het project.
- 5) Rapportering van de uitkomsten van het onderzoek en de debatten door middel van drie rapporten over de inhoud van de CAO's, over arbeidsverhoudingen in de sector en over de relatie tussen de inhoud van de CAO's en de kenmerken op sectorniveau. Alle rapporten zijn in het Engels. Daarnaast

zijn 28 één-pagina-één-land overzichten gemaakt die de inhoud van CAO's in elk van de 28 landen samenvatten. Deze zijn in het Engels en in de nationale talen beschikbaar.

De belangrijkste mijlpaal bereikt in het project, is dat het de eerste keer was dat de inhoud van grote aantallen CAO's in de handel tussen Europese landen werd vergeleken. Daarmee droeg het project in belangrijke mate bij aan de kennis van de sociale partners over de arbeidsverhoudingen en collectieve overeenkomsten in Europa.

BOX 3

Rapport 1 belicht drie belangrijke resultaten van de vergelijking van de inhoud van CAO's in de commerciële sector. Ten eerste zijn er zowel algemene als landverschillen in de mate waarin sommige clausules in CAO's zijn opgenomen. Lonen en werktijden worden bijna altijd opgenomen in CAO's. Andere veel voorkomende onderwerpen zijn training, arbeid&zorg-arrangementen, arbeidscontracten en gezondheid. Minder voorkomende onderwerpen sociale zekerheid en ziekteverlof, wat samenhangt met het feit dat deze vaak door de overheid geregeld worden. Ten tweede is het moeilijk om conclusies te trekken over verschillen tussen de retail en de groothandel CAO's. Er zijn weliswaar verschillen, maar deze profileren de ene sector niet systematisch boven de andere. Verschillen tussen landen zijn meer uitgesproken. Met betrekking tot lonen, werktijden, training, arbeid&zorg-regelingen en gendergelijkheid vinden we verschillen in uitkomsten zowel tussen als binnen landen. Verschillen tussen landen op het gebied van sociale zekerheid, ziekte en arbeid&zorg-regelingen lijken vooral te wijten aan verschillen in wettelijke normen. Ten derde, hoewel het mogelijk is om een behoorlijk loon te verdienen in de handel, laten de resultaten zien dat veel werknemers moeite zullen hebben om rond te komen. In veel landen begint de laagste loonschaal op hetzelfde niveau als dat van het wettelijk minimumloon. Indien gecorrigeerd voor koopkracht zijn werknemers in de laagste schaal het slechtst af in Portugal en Kroatië, en het best in Denemarken en Finland. Werknemers in de hoogste loonschaal verdienen relatief hoge lonen in Nederland en Duitsland, evenals in Portugal en Kroatië, maar deze twee landen hebben relatief lage laagste loonschalen.

Rapport 2 over sectorale systemen van arbeidsvoorwaardenonderhandelingen analyseert werkgelegenheidsniveaus ende structuur van de arbeidsverhoudingen in de handel in 28 EU-lidstaten. Geselecteerde karakteristieken zijn gebruikt om een index van constructieve arbeidsverhoudingen uit te werken. De resultaten tonen aan dat collectieve onderhandelingen in de handelssector van cruciaal belang zijn in de hele EU, maar dat in praktijken en resultaten in verschillende lidstaten grotelijks fluctueren. De Scandinavische landen staan hoog in de index. In de landen met een liberaal pluralistisch systeem van arbeidsverhoudingen in de handel - het VK, Malta, Ierland en Cyprus - is het belangrijkste onderhandelingsniveau het bedrijfsniveau en is de rol van staatsinterventies in de arbeidsverhoudingen beperkt. Frankrijk, Spanje en Italië combineren een lage organisatiegraad van de vakbonden met een hoog CAO-bereik. Continentale West-Europese landen laten een coöperatieve stijl van arbeidsverhoudingen zien, gebaseerd op institutionele en procedurele onderhandelingen: Nederland, Slovenië, Luxemburg en Duitsland. De neoliberale landen in de CEE - Tsjechië, Kroatië, Hongarije, Polen en Slowakije - worden gekenmerkt door onstabiele niveaus voor CAO-onderhandelingen, uiteenlopend van een gefragmenteerd bedrijfsniveau tot sectorale onderhandelingen en een gevestigde, maar betwiste rol van tripartisme. Voor de neoliberale landen Estland, Letland en Litouwen, maar ook voor Roemenië en Bulgarije, zijn de onderhandelingen versnipperd en gedecentraliseerd en is de rol van het tripartisme beperkt.

Rapport 3 onderzocht of meer constructieve arbeidsverhoudingen verband houden met specifieke patronen van collectieve onderhandelingen. Bij het vergelijken van bedrijfs- en sector-CAO's laten we zien dat landen met constructievere arbeidsbetrekkingen vaker sector-CAO's dan bedrijfs-CAO's sluiten. Wat de onderhandelingsresultaten betreft, vinden we dat de CAO's in landen met constructievere arbeidsverhoudingen vaker clausules over structurele loonstijgingen bevatten en minder vaak clausules over eenmalige loonsverhoging, in vergelijking met CAO's zonder loonsverhogingen. Ontslagbeschermingsbepalingen opgenomen in CAO's, zoals proefperioden en ontslagvergoedingen, zijn vergeleken met de nationale wettelijke bepalingen. Alle clausules waren inderdaad in overeenstemming met de wet. In Frankrijk bieden cao's meer dan de wettelijke ontslagvergoedingen. Bepalingen met betrekking tot uitsluiting van deeltijd- en tijdelijke werknemers, studenten en leerlingen werden aangetroffen in een klein aantal CAO's in Oostenrijk, Denemarken, Nederland en het Verenigd Koninkrijk. Ongeveer een derde van de verzamelde CAO's bevat clausules over loonniveaus. In landen met hogere scores op de index bevatten CAO's vaker clausules over loonsverhogingen als combinatie van een procentuele loonsverhoging en een forfaitaire bonus in vergelijking met een eenvoudige procentuele verhoging, maar minder vaak alleen forfaitaire verhogingen. In vijf landen verdienen werknemers in de handel in de hoogste loonschaal meer dan twee keer het minimumloon, maar in drie andere landen is dit niet het geval. Een vergelijking van de collectief overeengekomen lonen met de armoedegrens van Eurostat laat zien dat voltijdwerkers in de onderste loonsom de neiging hebben genoeg te verdienen om zichzelf te onderhouden, maar niet om een gezin te onderhouden. Werknemers in de hoogste loonschaal verdienen nog amper genoeg om hun gezin boven het armoederisico te houden in Estland, Denemarken en Oostenrijk. Bepalingen met betrekking tot werktijden - werkuren en verlofregelingen - hebben aangetoond dat de overeengekomen werktijden ongeveer 1,5 uur korter zijn in landen met een hogere score op de arbeidsverhoudingenindex. De BARCOM-studie leidt tot de conclusie dat het verzamelen en coderen van CAO's een beter inzicht geeft in de resultaten van collectieve onderhandelingen. Het maakt het mogelijk de loonvorming en arbeidsverhoudingen in Europese landen te begrijpen, en is zeker de moeite waard om dat te doen.
